

Píše Luboš Merhaut

(E*forum, 12. 12. 2018)

V uplynulých výročních měsících vyšlo množství titulů spjatých různorodým způsobem s T. G. Masarykem, jen zřídka se však vracely k pramenům, přímo k jeho vlastní práci. Jednou z výjimek je kniha **T. G. Masaryk: Národ a dějiny jako sociologický problém. (Výbor textů)**, již vydala Univerzita Karlova (Karolinum, 2018, redakcí Václava Hozmana). Publikace vlastně reprodukuje a modifikuje koncepci a strukturu svébytné, byť poněkud zapadlé edice *Thomas G. Masaryk: Constructive Sociological Theory* (New Brunswick / London: Transaction Publishers, 1994), kterou připravili Alan Woolfolk a Jonathan B. Imber, a k níž v tomto smyslu odkazuje stručně jen Ediční poznámka.

Masarykovy sociologické názory a rozklady čítanka představuje v šesti oddílech, jež jsou podle původního vzoru poměrně výmluvně nadepsány: *Oběti kulturního boje* (tj. především téma moderní sebevražednosti), *Filosofická sociologie* (metodologie a noetické založení sociologie), *Otázky náboženství a humanity, Proti Marxovi: „Reformaci, ne revoluci“*, *Nacionalismus bez šovinismu* a *Duch demokracie a pracovní morálka*. Vybírá kapitoly či části z Masarykových prací, jež lze vypočítat v chronologii takto: *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*, *Moderní člověk a náboženství*, *Otázka sociální*, *Jak pracovat?*, *Rukověť sociologie*, *Ideály humanitní*, přednášky *Česká reformace* a *Význam znovuzrození*, *Rusko a Evropa*, *Světová revoluce*. Z tohoto výčtu je zároveň zřejmé, že i specificky sociologické hledisko (znovu)zjevuje komplexnost a teoreticko-praktickou syntetičnost Masarykova myšlení, propojující podněty a fenomény filosofické, historické, společenské a politické s kulturními a uměleckými.

Původní edice kanadských sociologů přebírala úryvky z dostupných překladů Masarykových prací do angličtiny, jež v kolísavé kvalitě vycházely od desátých do sedmdesátých let 20. století (s výjimkou úryvku z *Rukověti sociologie* z *Naší doby* 1900, jehož převod byl pořízen poprvé právě pro tento výbor). Česká čítanka mohla naštěstí použít texty ve znění *Spisů TGM*, které pod vedením Jiřího Brabce vydává Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Ústav T. G. Masaryka (a které již spějí v několika zbývajících číslech k završení); na svazky, z nichž čerpá, odkazuje v Ediční poznámce. Bohužel už neposkytuje informaci zásadní: o primárních zdrojích, neodkazuje tedy k dobovému kontextu a chronologii jinak než v ročením pod titulem jednotlivých položek výběru. Přítomná edice ponechala stranou nejen úvod, jež napsal americký sociolog a politolog Alan Wolfe, a předmluvu Alana Woolfolka, ale rovněž poznámky k jednotlivým tematickým celkům a textům – rovina komentářů v českém vydání zcela zmizela a chybí. Publikace *Constructive Sociological Theory* obsahovala ještě soubor

vybraných Masarykových sentencí (s určením jejich zdroje, což v případech podobných výrokových kaleidoskopů zvykem povýtce nebývá), který česká sociologicky založená čítanka přebírat samozřejmě nemusela, a – rejstřík, který by naopak obsahovat nutně měla (užitečný by tu byl nejen jmenný, ale i věcný). Z hlediska edičního kniha *Národ a dějiny jako sociologický problém* selhala a v uspořádání nepřinesla vlastně nic nového. Jediným fruktifikujícím vkladem bylo zařazení předmluvy Miloše Havelky.

Havelkova stať *Masarykova filosofická sociologie* osvětluje intenci primárního výboru z roku 1994 (tj. i jeho nadpisu *Konstruktivní sociální teorie*), spočívající v zdůraznění Masarykova „sociologicky podloženého morálního a politického aktivismu“, především pak zařazuje Masarykovo sociologické myšlení do dobových souvislostí, přehledně upozorňuje na jeho zásadní rysy. Končí tímto pregnantním shrnutím: „1) Masarykova sociologie představuje méně vnímanou a méně vykládanou dimenzi jeho myšlení, její diagnosticky-kritická a aktivistická orientace je nicméně dodnes aktuální. / 2) Centrem Masarykova myšlení vůbec a jeho sociologie zvláště byl pojem ‚krize‘, přesvědčení o ‚krizi moderního světa‘ a ‚moderního člověka‘, které se projevují politicky, filosoficky, společensky a nábožensky. Masarykovo sociologii můžeme vykládat jako reakci na tuto situaci. / 3) Základní principy Masarykovy sociologie, již k této krizi přistupoval, odpovídají standardům vědeckosti sociologie jeho doby. Zvláštní roli mezi nimi hrála tzv. ‚morální statistika‘ a ‚vědecká psychologie‘, umožňující vykládat jednání a chování individuů a skupin z jejich motivů. / 4) Pro Masaryka byla sociologie disciplínou ‚terapeutickou‘, nikoli čistě analytickou a jeho sociologická zjištění směřovala ke kritice situace doby a k možnostem její nápravy, nikoli k jejímu ‚pouhému‘ zachycení a popisu. / 5) Byla probarvena jeho filosofickým pojetím člověka a lidského soužití a spojena s přesvědčením o potřebě sociální integrace a duchovní stabilizace individuů na základě opravdovosti, důslednosti a nadčasovosti hodnot, orientujících jejich jednání. Tuto roli se mu zdála plnit náboženská víra v nejširším slova smyslu“ (s. 29).

Nakladatelství Karolinum pořídilo tento výbor až příliš snadno a rychle. Nicméně (nejen) odborná veřejnost v něm má k dispozici jakostní průhled přímo do Masarykovy společensky směřované práce. Poskytuje odkaz na pramennou jistotu čtenářům, kteří neprahnou po „jiném“ Masarykovi nebo po jeho „polidšťovaných“ obrazech v komerčně publicistických výkladech (zpravidla přitom jde o kompilace starších prací, zahrnující nově nanejvýš tendenční důrazy, resp. zkreslení).

T. G. Masaryk: *Národ a dějiny jako sociologický problém. (Výbor textů)*. Praha: Karolinum, 2018, 344 s.